

LOOSE ENDS

*Mapping the roots of youth
marginalization in the underclass*

SZAKPOLITIKAI JAVASLATOK

MAGYARORSZÁG

SZAKPOLITIKAI JAVASLATOK

MAGYARORSZÁG

**Ha többet szeretnél megtudni:
egyutthato.eu/loose**

A kiadvány a “Loose Ends” projekt keretében készült, az Együttható Egyesület, az Association Nevo Parudimos és a RROMA együttműködésében. A projektet az Európai Unió Erasmus+ programja támogatta. Szerződésszám: 2020-1-HU01-KA205-078586. A kiadvány tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság, az Európai Unió vagy a velük együttműködő szervezetek hivatalos álláspontját.

Szerző: Szentpétery-Nagy Melinda
Szerkesztette: Szentpétery Elemér

Kiadta az Együttható Közösségépítő Egyesület
info@egyutthato.eu
+36-1-797-26-54

Tartalom

Bevezetés.....	4
Javaslatok	5
Alapfokú végzettség megszerzésének lehetőségei	5
Inkluzív iskola.....	6
Ifjúsági szolgáltatások fiatal felnőtteknek.....	7

Bevezetés

Egyesületünk 2014 óta működtet tanodát Gyöngyösön, ezért időről időre van olyan kutatási programunk, amely a helyi viszonyokat méri fel, elsősorban a szegregátumokban élő közösségeket.

2015-ben LEADNFL kutatásunk kérdőívvel mérte fel a gyöngyösi szegregátumok 18-25 év közöttifiataljainak élethelyzetét.

A kutatásokkal a tanodában tapasztalt jelenségeket kívánjuk megérteni, és amennyiben lehetséges az eredmények alapján fejleszteni a szolgáltatásainkat. A Loose Ends projektet is ez a törekvés hívta életre.

Az elmúlt években sokat változott a tanodába járó tanulók összetétele, pedig a gyermekek jelentősebb része mindig is szegény volt. Megfigyeltük, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményből kiszorultak azok a családok, ahol legalább egy bejelentett kereső van, és a szülők együtt élnek. Megemelkedett a szegregátumokból érkező tanulók száma a tanodában, és ezzel párhuzamosan elvesztettük azokat a gyerekeket, akik nem romák, és/vagy nem szegregált körülmények között élnek. Lényegében a szolgáltatásban csak olyan nem roma gyerekek maradtak, akik SNI státuszúak és/vagy súlyosabb fogyatékkal élnek.

Az új tanodás gyerekekkel és családtagjaikkal való beszélgetések irányították figyelmünket arra, hogy a szüleik többsége 30 év alatti, és legalább egyik, de számos esetben mindkét szülőjük, sőt a szélesebb felnőtt rokonság is, valamikor a helyi gyógypedagógiai iskola tanulója volt.

Mivel ifjúsági szervezet vagyunk - és életkorukat tekintve elvileg maguk a szülők is bevonhatók ifjúsági programokba- tudni szerettük volna, hogy milyen eszközökkel lehetne megszólítani őket. Feltételeztük, hogy ha a fiatal szülők motiváltak, elkötelezhetőek valamilyen számukra érdekes tevékenység mellett, akkor a gyerekeik részvételi motivációi is javulni fognak. Ugyanakkor életkörülményeik pontosabb megismerése nélkül bevonásuk sem lehetséges.

Ez volt tehát a kiindulási alapja annak a kutatásnak, amelynek adatfelvételét 2021 nyarán végeztük. A Loose Ends projektet az Erasmus+ ifjúság program támogatásával valósítjuk meg, egy romániai és egy észak-macedóniai partnerszervezettel. A kutatás mellett egyik vállalásunk, hogy közösen egy szakpolitikai javaslatot tegyünk arra, hogyan lehet roma, gyakran szegregáltan élő fiatalokat ifjúsági munkával – kiemelten nemzetközi ifjúsági munkával- támogatni, és ezzel lehetőséget adni a szélesebb társadalmi kontaktusra.

A kapott eredmények miatt Durst Judit (2017) gondolatai fogalmazódtak meg bennünk az „otthon” kutatással kapcsolatban. Az otthon esetünkben a tanoda közvetlen működési környezetét jelenti és azokat a családokat, akiknek nap, mint nap a tanoda az életében benne van:

„Az etnográfus abbéli félelméről van itt szó, hogy mit lehet megírni mindabból a tudásból, amit az évek során összegyűjtött – anélkül, hogy ezzel ártana az amúgy is súlyos stigmákkal és előítéletekkel körülvett vizsgált csoportnak. És anélkül, hogy további kutatását ellehetetlenítené azáltal, hogy szövegének publikálása után, szándékával ellentétesen, önálló életre kel írása...” (Durst, 2017, o. 4)

Javaslatok

Olyan javaslatokat fogalmazunk meg itt, amelyek nyilvánvalóan nem oldják meg a gazdasági rendszerből és az állam berendezkedéséből következő strukturális problémákat.

A lakóhelyi szegregációt egyértelműen a bérlakás állománybővítésével és ezt támogató egyéb deszegregációs intézkedésekkel lehetne mérsékelni, ami a helyi döntéshozók számára is köztudott. A települési esélyegyenlőségi program szerint a város elkötelezett a lakóhelyi szegregáció felszámolásában, mégis a bérlakás állomány csökkenést mutat, és új önkormányzati lakások nem épülnek. Célként elsősorban a program nem a kiköltözést, felszámolást jelöli meg, hanem a telepen való életminőséget kívánja javítani az infrastruktúra- és a közszolgáltatások hozzáférhetőségének fejlesztésével (*Helyi Esélyegyenlőségi Program, Gyöngyös Város Önkormányzata, 2018*).

Ez saját elemzésünk tükrében mindenképp pozitív, azonban nem ad adekvát válaszokat a lakóhelyi szegregációból következő stigmatizációra, és a körzetes iskolák tanulói arányainak kedvezőtlen alakulására.

Alapfokú végzettség megszerzésének lehetőségei

A munkavállalás akadályaként a HEP az alacsony iskolai végzettséget jelöli meg. A felnőttek általános iskolai végzettségének megszerzését és szakmaszerzési lehetőségének biztosítását is kiemelik és megállapítják, hogy a településen vannak ilyen opciók lemorzsolódók számára, azonban az érintettek részéről alacsony az érdeklődés a képzések iránt. A program azonosítja továbbá a hátrányos megkülönböztetés jelenlétét, amelyet pozitív diszkriminációval, helyi médiában megjelenő pozitív példákkal és a közszolgáltatásoktól elvárt megfelelő, etikus magatartással kívánnak ellensúlyozni (*Helyi Esélyegyenlőségi Program, Gyöngyös Város Önkormányzata, 2018*).

Eredményeink alapján a lakóhelyi szegregáció, és a diszkrimináció szorosan összefügg az iskolai sikertelenséggel, tehát a lakóhelyi szegregáció mérséklésével – és a stabil, magasabb összegű anyagi támogatással - lehetne a legtöbbet tenni az iskolai sikerességért véleményünk szerint.

A szegregátumban élőket részben diszkriminálják roma származásuk miatt, részben diszkriminálják őket lakóhelyük miatt. A diszkrimináció az élet minden területén megjelenik, a válaszadók beszámolója alapján az iskola is egy terepe ennek: *az egyenlő bánásmód jegyében negligálják a tanulók nehéz körülményeit.*

A nagyfokú szegénység, az elégtelen lakáskörülmények és a túlszűfolt lakókörnyezet ellehetetleníti a sikeres megküzdést az iskolai elvárásokkal.

A stigmatizáció mentén kialakuló identitás pedig negatívan befolyásolja a jövőképet, aminek következménye az iskolai lemorzsolódás. Az interjúelemzés bemutatja, hogy ennek az identitásnak, és a jövőképek megfelelő életvezetési stratégiák alakulnak ki; része az alkalmi és fekete foglalkoztatás, ami biztosítja a túlélést. A túlélés pedig nem teszi lehetővé, hogy jelentős mennyiségű időt szánjanak felnőttként (is) az iskolák befejezésére.

Amellett, hogy az iskolákban (is) kulturálisan tudatos, személyre szabott inkluzív támogatásnak kellene megjelenie, érdemes volna megfontolnia a döntéshozóknak azt a lehetőséget, hogy az alapfokú végzettség megszerzéséhez bevezessen bizonyítványszerző vizsgát – kizárólag - azok számára, akik intézményi keretek között a tankötelezettség ideje alatt nem tudták megszerezni az általános iskolai

végzettséget. Nyilvánvalóan ez nem helyi, hanem olyan rendszerszintű intézkedés, amelynek feltételeit meg lehetne teremteni.

Jelenleg az Eurydice szerint alapfokú végzettséget felnőttoktatásban ugyan biztosítanak különböző intézmények, azonban ezek többsége 7-8 osztály befejezését teszi lehetővé, mert az 5-6 osztályra kisebb a kereslet. Mivel az általános iskolát egyre többen végzik el iskolarendszerű képzésben, ezért a legtöbb esetben csak nagyobb városokban van lehetőség az általános iskolából lemorzsolódóknak befejezni tanulmányaikat. 2019-ben így 453 fő végezte el az általános iskolát, és ugyanebben a tanévben 3211 fő vett részt felnőttek általános iskolai képzésében. További lehetőség a Dobbantó program, ahol az általános iskolai végzettség mellett egy műhelyiskolai képzés keretében rész-szakképesítést szerezhetnek a fiatalok (Eurydice, 2022).

Mindegyik program a fiatal rendszeres és személyes jelenlétére épít, így egyik sem veszi figyelembe az utazással járó költségeket és nehézségeket, illetve azokat az életkörülményeket (gyermeknevelés, ápolási feladatok, család jövedelméhez való hozzájárulás), amelyeket a kutatási jelentésben vázoltunk.

A Dobbantó program mentortanári szereppel kíván támogatást nyújtani, és a minimálbér 5%-át biztosító ösztöndíjjal próbálja ösztönözni a fiatalokat a programban való részvételre (Eurydice, 2022). Valószínűleg ez strukturális problémák, és élethelyzetből adódó nehézségek kezelésében nem bizonyul elegendőnek.

Kutatásunk részét képezte, hogy megismerjük a helyi oktatási szolgáltatásokat lemorzsolódó fiatalok számára. Egyik munkatársunk a gyöngyösi munkaügyi központtól megtudta, hogy indul tanfolyam általános iskola befejezésére, amely szintfelmérő vizsgához kötött. Azok, akik a programban részt vesznek havi 100.000 Ft juttatásban tudnak részesülni. Ennél pontosabb információt nem tudott adni az ügyintéző. Hívásunkkor a képzés kapcsán még konkrétumokat nem tudtak mondani például arról, hogy biztosan elindul-e a képzés, milyen időtartamban, és naponta mennyi időt igényelne a részvétel a jelentkezőtől. A Heves megyei kormányhivatal honlapján a munkaügyi központok, kirendeltségek aktuális tevékenységeiről pedig nincs információ.

A rendszeres jelenléthez nem kötött vizsgalehetőség és a helyi civil vagy más szolgáltatások önkéntes részvétele az általános iskolából lemorzsolódottak rugalmas felkészítésében, áthidalná az életkörülményekből adódó nehézségeket, vagy legalább lehetőséget adna egy további szűk, de motivált rétegnek, hogy megszerezze az alapfokú végzettséget.

Inkluzív iskola

A válaszadó fiatalok saját és gyermekeik tapasztalatai alapján elmondják, hogy az iskolában gyakran tapasztalnak kirekesztő, sőt bántalmazó magatartást. Az e mögött meghúzódó strukturális problémák az oktatási rendszerben a szakirodalom által jegyzett (Fejes; Szűcs, 2018). Amit helyi szinten lehetne mégis tenni az az alsó tagozatok esetében a kisebb osztálylétszámok kialakítása. A tanodába járó alsó tagozatos halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek többsége 25-30 fős osztályokba jár, miközben családjaikban generációkon átívelő az iskolai lemorzsolódás jelensége, ahogy azt ez a kutatási jelentés is bizonyítja. Az intézmény falai között van szükségük egyéni, differenciáló figyelemre, hogy el tudják kerülni az évismétlést és be tudják fejezni időben a nyolc osztályt. Minden egyes évismétléssel nő a lemorzsolódás kockázata, ami esetükben nem a szakmunkás, hanem már az általános iskola elvégzését is veszélybe sodorja. Habár jelentősen nem változtat élethelyzetükön, az, hogy meg van-e az általános iskolai bizonyítványuk, de

számos esetben a gyerekeik lennének az elsők, akik többségi iskolában szerzik a bizonyítványt, így ők saját gyerekeiket már könnyebben tudnák támogatni a tanulásban. Mindehhez azonban szükséges az is, hogy pozitív kép éljen bennük az iskoláról, ahová érdemes járni, mert támogatást, megbecsülést és szeretetet kapnak.

Az iskolai közösségben lenne szükség a szemléletformáló programokra, mégpedig alapvetően nem a romák szegénységére felhívva a figyelmet, hanem arra, hogy mit adnak a romák a magyar társadalomnak. Láthatóvá kellene tenni azt a gyerekek számára is, hogy mivel lenne szegényebb a magyar kultúra a romák nélkül, ez tudná növelni a roma gyerek önbecsülését is.

Ifjúsági szolgáltatások fiatal felnőtteknek

Az interjúalanyok állami szociális hálóval kapcsolatos megélt többnyire közömbös, vagy negatív tapasztalatai miatt szükség lehet a non-profit intézményekre. Az állami szolgáltatók hatósági szerepvállalása mindenesetre riasztó hatású, nem kedvez az együttműködésnek véleményünk szerint; az interjúkból erre lehet ugyanis következtetni.

A non-profit szervezetek önkéntesen igénybe vehető szolgáltatásaira vélhetően hosszútávon lenne kereslet, erre utal, hogy az egyik szegregátumban lévő segítőházat a környékén lakó személyek nem csak, hogy ismerik, hanem rendszeresen látogatják. A másik szegregátumban nincs ilyen jellegű elérhető szolgáltatás, és a családsegítő szolgálat is viszonylag távol van.

Az interjúk alapján megállapítható, hogy a fiatalok a rendszer nyújtotta információkról, lehetőségekről nem rendelkeznek megbízható ismeretekkel és a meglévő szervezetek az információszolgáltató szerepüket nem töltik be maradéktalanul. Az interjúk során gyakran merül fel olyan kérdés, gond (pl. diákmunka, párkeresés, szabadiós programok, közösségi programok, felnőttképzési lehetőségek, internethasználat, álláskeresési tanácsokra való igény, stb.) *amire megfelelő távolságban, mindig elérhető, alacsonyküszöbű közösségi és ifjúsági szolgáltatás tudna reagálni.*

További fontos szerepe lehetne egy ilyen intézménynek a más társadalmi csoportokkal való kapcsolatba kerülés elősegítése hazai és nemzetközi ifjúsági programokkal, amelyekben nem formális módon, *nyíltvégű pedagógiai folyamatokban* lehetőség van a különböző képességek fejlődésére.

Az ilyen szolgáltatás viszont csak kiszámítható finanszírozás mellett tudna fennmaradni, amely jelenleg rendszerszinten nem biztosított; az önkormányzatok lehetőségeitől, és szándékától függ.

Az ifjúsági munka hátrányos helyzetű fiatalokkal – és más humán szolgáltatások- hozzájárulhat az életminőség javulásához, azonban nem oldja meg a marginalizációt és annak következményeit, leginkább csak elkenik a strukturális problémákat.

